

KOJI JE OVO SVET?¹

Jedan

(Dnevnik Džejn Vordsvort, mlađe kćeri Lejdi Šarlot Vordsvort od Kerikveja, glavne predstavnice londonskog ogranka Udruženja plemkinja za pomoć neudatim ženama pri emigraciji u Van Dimenovu Zemlju² 1832. godine)

Rano jutros Sara i ja smo imale to ogromno zadovoljstvo da izaberemo materijal za svoje nove svečane ogrtače – ružičasti baršun za Saru i beli kašmir postavljen mekim pamukom za mene. Takođe smo posetile i modiskinju iz Francuske u Ulici lavande, od koje smo kupile nešto sitnog veštačkog cveća načinjenog od svilenog krepa, zato što ćemo obe ispod novih ogrtača nositi ružičaste svilene haljine na koje je potrebno staviti nove ukrase. Sara je od prodavca ptica na uglu kupila slatkog kanarinca u kavezu od vrbovog pruća. Majka nam je obema obećala da smemo da izaberemo ponešto iz njene kutije sa nakitom. Prilično smo se umorile, najpre od napetosti iščekivanja, a potom i od težine odluka koje su se od nas zahtevale, pa ipak, bile smo potpuno oduševljene rezultatima svojih napora. Ovo zadovoljstvo bilo nam je dopušteno jedino ako primimo k znanju da ćemo to popodne obe biti sa mamom, tetka Džordžijanom i gospođom Džejmison dok budu obavljale Dobrotvorne razgovore. To je trebalo da nas poduči Dobročinstvu, da nas Obrazuje, ali i da nas Moralno Uzdigne. Nas dve nismo bile pozvane da govorimo niti da iznosimo bilo kakav sud, mada nas ništa nije moglo sprečiti u tome da kasnije u privatnosti svojih soba diskutujemo o minulim događajima.

Razgovori se održavaju na zahtev kanonika Brejsbridža, zamenika predsednika Udruženja. Iako smo bile iscrpljene, rado smo se povinovale maminim željama, a u velikoj meri je razlog tome bilo i to što su nas delatnosti i obaveze Udruženja plemkinja već neko vreme koprakale. Od kako smo u kuću donele kanarinca, Tipi jedva da je prestajala da laje.

Mama nam je (nadugačko i naširoko) objasnila da je među doseljenicima u Koloniji došlo do nestašice sluškinja i supruge, kao i da ove mlade žene, koje su se prijavile za besplatan put o trošku Fonda, uglavnom nemaju porodice niti miraz i da sebi traže pristojnu budućnost u Koloniji, gde će ih dočekati predstavnice hobartonskog³ ogranka Udruženja

¹ Citat je pozajmljen iz Senekine tragedije *Besni Herkul* (*Hercules Furens*). Glavni junak izgovara ove reči kada, probudivši se iz ludila koje ga je obuzelo, u potpunoj neverici shvata da je ubio svoju ženu i decu (*Quis hic locus? Quae regio? Quae mundis plaga? – Koji je ovo svet? Koje kraljevstvo? Koje obale kojeg sveta?*). Iste reči izgovara i Taida u Šekspirovoj drami *Perikle*, kada se iz prividne smrti probudi u nepoznatoj zemlji, među nepoznatim ljudima, gde su je izbacili talasi. (*Prim. prev.*)

² Nekadašnji naziv za Tasmaniju. Ime potiče od Antonija van Dimena, finansijera ekspedicije Abela Tasmana koja je rezultirala otkrićem ovog ostrva. (*Prim. prev.*)

³ Hobarton je nekadašnji naziv za Hobart, glavni grad Tasmanije. (*Prim. prev.*)

plemkinja. Sara i ja smo zamišljale kako su ove mlade žene sigurno veoma hrabre i sklone avanturama, i jako smo želele da ih upoznamo i prostudiramo izbliza.

Najpre smo se našle sa tetka Džordžijanom i gospođom Džejmison (koja jeste dama koja ostavlja snažan utisak, ali nije nimalo strašna – Sara se naglo udrlenila, što naravno nije bio čest slučaj, zbog čega ju je mama nekoliko puta zabrinuto pogledala) u malom dvorištu pod krošnjom dva ogromna stabla kestena, koja su namah bacila senku na popodnevnu svetlost, zbog čega smo silno požejele otvoreno prostranstvo i slobodu i sunčeve zrake Kerikvejla. Nedugo potom našle smo se unutar sumorne zgrade sačinjene od, kako se to meni činilo, uskih hodnika i stotina ogromnih vrata sa velikim mesinganim kvakama, koja su sva bila zatvorena. Činilo mi se da je iza tih vrata vrvelo od rada kao u košnici, da su tu bili službenici sa hrpama važnih (Sara je rekla nevažnih) dokumenata koja razvrstavaju i ispisuju škripavim mastiljavim olovkama, povijeni nad svojim poslom, sa naočarima na nosu, uginulim moljcima u kosi i iznošenim papučama na stopalima kojima odsutno tapkaju po podu. Da smo samo otvorile vrata otkrile bismo čitav jedan marljivi svet iza njih. Požurile smo napred sledeći put šuštave svile i šešira sa vrpcama koji su poskakivali iza gospođe Džejmison, čija je figura dominirala nad ostalima, a zatim smo stigle u Odaju za razgovore koja se nalazila u donjem, najzabačenijem delu ovog zdanja, daleko od londonske buke i galame, u samo svom svetlu, u mračnoj čahuri gde se Diskutuje i Razgovara i Razvrstava i gde se Osobe određene za Kolonije Propuštaju kroz sito.

Tamo dole vladao je tajac – tajac i nekakva praznina, ne usnulost, niti iščekivanje, već nepomičnost. Mirisalo je na gorke narandže. Malčice sam se uplašila i priljubila uz Saru dok smo ulazile u samu Odaju za razgovore i zauzimale svoja mesta duž zelene klupe koja je stajala u produžetku stola od mahagonija. Na zidu ispred nas bio je okačen sat, veliki i okrugao sa mesinganim okvirom, sa kojeg prašina nije brisana jako dugo, kako mi se činilo. Na ovom satu mogli su se pročitati podaci o stanju na moru, a njegovi otkucaji odjekivali su veoma glasno, veoma turobno tom tužnom i nemom prostorijom, dok je jedna po jedna žena ulazila na posebna, tamna, niska vrata koja su pod uglom odsecala ćošak prostorije i koja su vodila, kako mi je Sara rekla, do vijugavog stepeništa koje se spuštalo prema podrumu gde su žene (ko zna koliko njih?) pune nade čekale da ih prozovu za Razgovor. Toga jutra videle smo šest žena i sve one su se međusobno neverovatno razlikovale.

Sve su stanovale u Sirotinjskom domu, jer mama je bila čvrsto odlučila da Sara i ja ne prisustvujemo Intervjuima sa onim Nesrećnicama iz Ženskog popravnog doma. Priznajem da sam imala tajnu želju da vidim neke od pripadnica ove druge grupe jer nisam mogla ni da zamislim da postoje Božja Stvorenja koja imaju veće jade i brige od onih šest žena što su se pred nama pojavile toga jutra. Najstarija među njima imala je dvadeset i pet godina, što je bilo godište moje rođake Aleksandre koja se baš nedavno udala za gospodina Devenporta. Kontrast između drage Aleksandre, čiji je ten toliko nežan da ga hvale svi koji je upoznaju i čija je kosa zaista ponos čitave familije, i Meri En Fisk potpuno me je zaprepastio. Fiskova je imala krivu kičmu, a bore na usahljelim rukama i licu bile su joj prepune prljavštine, tako da je bilo teško i pogledati je a da je pri tom ne zamolite da odmah umoči lice i ruke u korito sa kišnicom. I upravo se gospođa Džejmison obratila Nadstojnici zaduženoj za ove žene sa zahtevom da se više pažnje pokloni pranju lica i ruku pre Razgovora. Oči su joj bile tužne. Ne bih požejele Meri En Fisk za sluškinju, iako moram priznati da joj

je glas bio dosta prijatan, a ispostavilo se i da je bila prilično vešta sa iglom i koncem. Nosila je haljinu od tamnog sukna, čiji su pocepani i rasparani delovi bili veoma brižljivo ušiveni i pokrpljeni. Šešir joj je izgledao prilično novo, a tetka je kasnije rekla da se do njega došlo na način koji je sve samo ne pošten. Pitala sam se kako bi neko uopšte mogao da ukrade šešir. Mi, Sara i ja, naravno, nismo bile pozvane da dajemo bilo kakav komentar. Trebalo je samo da pažljivo posmatramo i kasnije se pomolimo za dobrobit žena koje su se smenjivale pred nama. Saznala sam da su Fiskovoj u Udruženju udarili Pečat Odobrenja, i zaista se nadam i verujem da će joj život biti srećniji u Van Dimenovoj Zemlji. Sigurna sam da hoće, budući da je to mesto čuveno po svežem vazduhu i obilju voća i ribe, kao i korisnim poslovima i, ko zna, možda u Koloniji nađe i muža koji će joj odgovarati. Iskreno se nadam tome. Pomoliću se za nju kada sledeći put odemo u crkvu. Sara se uvek strese od pomisli na ovo opasno putovanje morem, na ogromne razdaljine koje treba preći i sva ta nepoznata daleka mesta, čudne nepoznate narode, ali ja sam optimističnije nastrojena i u svemu vidim pustolovinu, ovakva kakva sam, zadojena maštom i romantikom bajki i legendi. Za mene ovaj poduhvat ima i praktičnu stranu, jer bol i patnja su sve čemu ove žene u londonskom Sirotinjskom domu mogu da se nadaju.

Najviše me je zainteresovala i pažnju mi privukla najmlađa među ženama, možda zato što je, sa svojih petnaest godina, bila godinu dana mlađa od mene. Ime joj je bilo Margaret Kofi.

Bila je sitne i tanušne građe, bosonoga, gologlava. Kosa joj je bila gusta, duga i crna i vezana u rep grubom trakom boje šartreza,⁴ koja je bila pohabana i izlizana od starosti i korišćenja. Uprkos tome što joj je nekoliko zuba potamnelo, a jedan je bio i polomljen, imala je zaista čaroban osmeh, a njeno lice i šake bili su maleni, nežni i savršeno uredni. Pokušala sam da zamislim kako bi joj stajale ružičasta pamučna kućna haljina i snežnobela kecelja, i zaključila sam da bi to bio prilično dražestan prizor – budući da čak ni u tamnoj vunenoj suknji i sa šalom oko vrata nije izgledala ništa manje ljupko. Govorila je sažeto, uspravne glave i naizmenično je gledala mamu i ostale dame pravo u oči. Njene oči bile su bistre bledosive boje i moram priznati da tako lepe oči nisam često viđala. Ona je siročić, kako nam je objasnila, nema nikakve izgleda za budućnost i jedini način, tako je rekla, da uspe u životu kao hrišćanka jeste da otputuje u Kolonije i nađe zaposlenje, sa nadom da će među doseljenicima naći i dobrog muža. Zamislila sam malenu kamenu crkvu pred kojom se pružao red stabala jabuke i Margaret kao sramežljivu nevestu odevenu u nežnu čipku i satenske trake, sa buketićem cveća svetle boje ubranim na putu do crkve. Mladoženja je bio vojnik u grimiznom ogrtaču i nosio je kapu sa peruškama. Mislim da je to zapravo delom bilo sećanje na fotografiju iz jedne od mojih knjiga, fotografiju romantične idile u kojoj siromašna devojka sa sela upozna plemenitog vojnika svojih snova i uda se za njega.

Jesi li sasvim sigurna, pitale su je dame, da si spremna da napustiš mesta i ljude koje poznaješ i pređeš preko morâ da bi otišla u nepoznatu budućnost u kojoj će ti život bez sumnje biti drugačiji i prepun poteškoća? – čak su i one, koliko god bile stroge i ozbiljne gospođe, bile dirnute nežnim godinama Margaret Kofi i strahovale su za njenu bezbednost i sreću. Ona je na to odgovorila: „Ljudi koje poznajem žele mi zlo, a mesto u kojem

⁴ Vrsta likera žuto-zelene boje. (Prim. prev.)

živim je Sirotinjski dom." I baš je tetka Džordžijana nakon Razgovora rekla: „Na kraju krajeva, čemu se ovo jadno malo stvorenje može nadati na Ulicama Londona?" A ja sam u sebi pomislila, pa stvarno, čemu. I tako sam se uverila da je za Margaret Kofi najbolje da se zajedno sa Meri En Fisk negde u aprilu pridruži ostalim ženama i postane član Ženskog dela posade Kraljevske princeze na putu prema Van Dimenovoj Zemlji.

Dva

(Razmišljanja Margaret Kofi na putu od Odaje za razgovore preko Putovanja do Iskrčavanja u Van Dimenovu Zemlju)

Iz podruma, gore u Odaju za razgovore. Jako sunce u prozoru. Osećam se hrabro i govorim jasno i glasno. Oglašavam se iz svoje stidljive čahure. Za tamnim stolom tri dame i dve devojčice. Žuti šeširi sa vrpcom, rumeni obrazi, usne boje višnje, devojčice zure, devojčice se smejulje. Crni šeširi sa vrpcom, male sjajne oči, usne poput kljunova kosova, žene. Meke svilene haljine boje svetloplavih oblaka, devojčice tiho šapuću. Krckanje i kikot, i velike pelerine boje duda, obrubljene šuštavim taftom, tamnoplave, zagasite boje vina, dame, ponoćno zelene, sa srebrnim i zlatnim medaljonima i narukvicama i prstenjem i teškim, teškim časovnicima. Tik tak tika tika tak. Koji je ovo sat, koji je ovo dan, koji je ovo svet? Kako se zoveš i koliko imaš godina i gde živiš i ko ti je otac i zašto želiš da ideš u Hobarton? Jesi li zdrava? Umeš li da šiješ? Umeš li da kuvaš, meteš, brišeš prašinu, glancaš, nosiš ugali i vodu? Koliko ti je godina? Petnaest? Ti mora da si siročić. Izvoli stani u red da te stave na spisak i da te obeleže kao robu i da te zapakuju i da se na tebi izživljavaju i da ti naprave modrice i da te udaraju pesnicama dok ploviš u palati za buduće neveste, prerusene sluškinje. *Kraljevska princeza* uskoro isplovljava, oko nje će se valjati talasi dok plovi horizontom, preko pola sveta, preko vodâ, okeanâ, morâ. Opasno putovanje. Dno okeana je skroz, skroz, skroz dole na dnu gde su ribe. Naći zaposlenje. Naći muža. Naći nešto dobro na ovom svetu. Koji je ovo svet? Brod prelazi iz poznatog u nepoznati svet, nepoznati svet koji pluta na površini nepoznatog svetskog mora. Vrti mi se u glavi, sadržaj moje utrobe kulja napolje, noge mi klecaju, ne vidim kopno. U mislima ja trčim ukrug i ukrug kao slepi miš na tavanu, lepećući krilima, u potrazi za mrvicama hleba, za mrvuljcima, za toplinom, za utehom, za sigurnošću. Mornari jure za mnom, divljih pogleda, ruke su im svud po meni. Danju, noću. Bežim i bežim od mornara, od broskog Lekara. Trčim prema Nadstojnici. Sakrивam se iza nje. Ona me gura ispred sebe. Predaje me Lekaru kao uredno složenu gomilu opranog veša, kao porciju jela, kao gomilu prnja. Ja sam gomila prnja. Lekar me koristi kao da sam gomila prnja. Ja vrištim i brod se njiše s jedne na drugu stranu i ja vrištim i bežim i letim. Letim unaokolo, prnje lepršaju, vijore se, osakaćeni insekt hramlje po palubi gde se veliki talasi obrušavaju u zaglušujuću tamu i Lekar me predaje mornarima i mornari me iskorišćavaju poput osakaćenog insekta u gomili prnja i ja plačem u tami dok se brod njiše i plovi dalje, dok jedra nanose talase soli na popodnevnom povetarcu, a stotine riba poletuša poskakuju na svetlosti. Gledajte, gledajte, uzvikuju mornari, gledajte ribe poletuše. To je dobar znak. Pogledajte je, kažu, ovu ovde, ovu devojčicu, ona je naša figura na pramcu, i bacaju me uvis, gore, osakaćenog insekta u gomili prnja na popodnevnom suncu, i ja padam na

palubu kao kamen. Klizim i izmičem se. So, more, sunce, suze, krv, glasani smeh i strašna vika u mojim ušima. Ali rane zarastaju. Ostala sam u jednom komadu i užasnuta sam i tužna. A na suvoj Van Dimenovoj Zemlji ponovo srećem iste one užurbane dame sa istim onim šeširima sa vrpcom i šuštavim pelerinama boje duda i ko si ti i kako se zoveš i koliko imaš godina i što si takva mala kurva i kako je moguće da si tako pokvarena i odlučili smo da te istovarimo kao smeće i pustimo te na slobodu da lutaš ulicama i da na njima prosiš i kurvaš se i nađeš svoj put i neka ti se Bog smiluje i mi smo se strašno razočarale u ovaj brodski tovar pun bludnih i pogurenih žena koje hramlju savijenih leđa i slomljenih krila i ludih deformisanih drolja sa licem moljca, koje požuda prožima do koske. Koji je ovo sat, koji je ovo dan, koji je ovo svet? Koji je ovo svet?

*(S engleskog prevela **Tijana R. Spasić**)*